

**EXTENDED
ABSTRACT**

The Evolution Course of Islamic Art in Contemporary Time: A Brief Analysis of Four Exhibitions on Contemporary Islamic Art

Sahar Abgarmyan *¹

**1. *PhD Candidate in Comparative and Analytic History of Islamic Art. Faculty of Visual Art. Tehran University.
Sahar_abgarmyan@live.com**

Received: 3.11.2018

Accepted: 8.2. 2019

Introduction

Islamic Art is a term which has been in use since more than one thousand years ago. However, there is not still a general consensus on its concept. Since we have witnessed various exhibitions on Islamic Art held during the recent years, the objective of the present research was to examine several exhibitions on Islamic Art, as case studies, in order to study how Islamic Art has been defined by the leaflets introducing the exhibitions and by the works presented so that a better appreciation of Islamic Art in Contemporary Time can be reached.

Methodology

The methodology of this study is analytic-descriptive in nature and the data were collected based on library sources and on leaflets of the exhibitions as well as museums presenting works of Islamic Art. Here, in order to have a better understanding of the characteristics of Islamic Art, four exhibitions (as case studies) presenting works of Islamic Art were examined. Then, the results of each were analyzed. The exhibitions examined included The Contemporary Art of the Middle East (two rounds); A Long and Tortuous Journey through the Land of Contemporary Art; The Islamic Tradition of Art and Islam in the Course of Time and Place and finally The Worlds of Wonder: Art and Islam in the Course of Time and Place.

Findings and Discussion

1. The exhibition of Islamic Art: Now: The Contemporary Art of the middle East; Los Angeles County Museum of Art (LACMA); (2015) 1, Curator Linda Komarov; 25 works of the contemporary artists of the Middle East and northern Africa.

The artworks presented were mainly photographic works. Yet, other media such as printing, montage of neon lights as well as typography were also available. The works presented represented geographical identity of the artists, Islamic clothes, Arabic alphabet, life styles as well as social status of the Islamic societies.

Keyword:

Islamic Art
Contemporary
Exhibition

Picture 1
Rostam, Siamak Filizadeh, The exhibition of
Islamic Art
Now: The Contemporary Art of the Middle East,
2016.

Source: ia800704.us.archive.org

2. The exhibition of Islamic Art, Now: The Contemporary Art of the Middle East; Los Angeles County Museum of Art (LACMA); (2016)2, Curator Linda Komarov;

31 works of Iranian artists, Arab countries, Turkey, Azerbaijan and northern Africa.

In the second round of the exhibition of Islamic Art: Now, the variety of the works presented was richer and the number of the countries taking part was more than the previous round. In addition to paintings, works of print and photography, other artworks such as collage, video-painting and woven works (carpets, in particular) could be seen. The works presented were mainly concerned with culture of countries taking part in the exhibition.

3. A Long and Tortuous Journey through the Land of Contemporary Art and The Islamic Tradition. Katonah Museum of Art (2018)3; Curator Elizabeth Rooklidge.

38 artworks from 30 artists were presented.

As the catalogue of the exhibition reads, this exhibition was held to find the answer to one question: In the hasty situation of the contemporary world in which technology has had a strong influence on artistic activities, why have the artists returned to forms dating back to hundreds or even thousands years ago? Is it merely because the Islamic Art is their cultural heritage? (1: 2018). The art works presented in the exhibition included Islamic photography, calligram, miniature, Persian miniature, geometric patterns, textiles and carpets, photography and works of print, collage, video art as well as architectural works. Some works had been created by applying modern devices such as digital printers, graphics softwares, video recording cameras. Although, some other works had been created with the help of traditional tools, the expressions and themes are modern.

Picture 2
No Title, Kamran Sharif, The artwork was bought by Los Angeles County Museum of Art (LACMA) to be presented in section of The Contemporary Art of the Middle East.
Source: ia800704.us.archive.org

Picture 3
Prayers mats; Basra Khan; Afghan, Hindi, American; A Long and Tortuous Journey through the Land of Contemporary Art and the Islamic Tradition.
Katonah Museum of Art.
Source: katonahmuseum.org

4. The exhibition of The Worlds of Wonder: Art and Islam in the Course of Time and Place; The New Ark Museum (2018) 4. In this exhibition, more than 100 excellent artworks of The New Ark Museum had been presented.

According to the webpage of The New Ark Museum, two salient features of

this exhibition were presentation of artworks of Southeastern Asia and Eastern/Western Africa- regions ignored in many exhibitions on Islamic Art-as well as presentation of modern and contemporary Islamic artworks along with historical artworks. The artworks presented were mainly concerned with the following fields focusing on issues like religion as well as culture and lifestyles of Moslems across the globe during history.

1. Exquisite inscriptions: writing as art.
2. Internationality: Today and Tomorrow.
3. Hospitality: Fasting, Festive and Amusements.
4. Architecture and related topics.
5. Humble Beauty: Clothes, Fashion and Faith

Conclusion

The artworks mentioned have been the result of artistic innovation, applying modern devices and technology, expression of the artists' social stances, applying visual elements and getting the Islamic concepts involved (such as form, meaning or both), using modern titles in harmony with social and economic changes of the contemporary world. Moslem artists or artists with Moslem originality, by using all these features, have managed to create an art commonly recognized as the Contemporary Islamic Art among the western nations.

Footnotes

1. <https://www.lacma.org/art/exhibition/islamic-art-now-contemporary-art-middle-east>
2. <https://collections.lacma.org/node/2117391>
3. <http://www.katonahmuseum.org/exhibitions/archive/>
4. <https://www.newarkmuseum.org/wondrous-worlds-traveling>

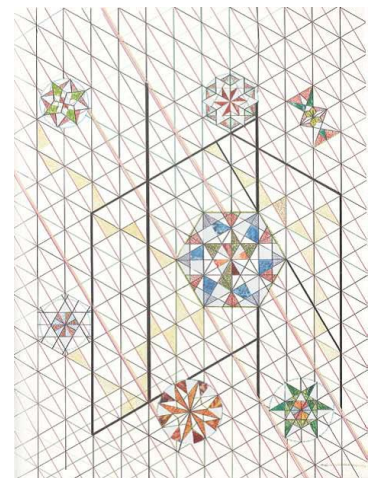
References

- <https://collections.lacma.org/node/1788588>.
- <https://collections.lacma.org/node/2117391>.
- <http://www.katonahmuseum.org/exhibitions/archive/>.
- <http://www.lacma.org/art/exhibition/islamic-art-now-contemporary-art-middle-east>.
- <https://www.newarkmuseum.org/wondrous-worlds-traveling>.

Picture 4
No Title. Hassan Masoudi (Iraqi artist); Ink and pigment on paper. A Long and Tortuous Journey through the Land of Contemporary Art and the Islamic Tradition.

Katonah Museum of Art.
Source: katonahmuseum.org

Picture 5
No Title. Monir Farmanfarmaiean; (Iranian - American artist); Mirror Collage. A Long and Tortuous Journey through the Land of Contemporary Art and the Islamic Tradition.

Katonah Museum of Art.
Source: katonahmuseum.org

سحر آبگرمیان *

تاریخ دریافت: ۹۷ / ۸ / ۱۲

تاریخ پذیرش: ۹۷ / ۱۱ / ۱۹

تطور هنر اسلامی در دوران معاصر
تحلیل اجمالی چهار نمایشگاه هنرهای اسلامی معاصر

چکیده

بیش از هزار سال است که هنر اسلامی بدین نام شناخته می‌شود و در کشورهای اسلامی و غیر آن هر از گاهی رویدادهایی مرتبط با آن بر پا می‌شود. در سال‌های اخیر، شاهد برپایی نمایشگاه‌های متعددی با عنوان "هنر اسلامی معاصر" در موزه‌ها و گالری‌ها یا نمایشگاه‌ها هستیم. در این رویدادها، آثاری از هنرمندان مختلف به نمایش گذاشته می‌شود. هدف این مقاله، مطالعه محتوی نمایشگاه‌های "هنر اسلامی معاصر" به منظور درک بیشتر آنهاست. روش تحقیق به کار برده شده در این پژوهش تحلیلی-توصیفی است و گردآوری به صورت کتابخانه‌ای است که با بررسی صفحات و کاتالوگ‌های رسمی نمایشگاه‌ها و موزه‌ها نتایج آن ارائه میشود. با بررسی نمایشگاه‌های مورد مطالعه می‌توان به این نتیجه رسید که در آثار به نمایش گذاشته شده، نوآوری و استفاده از ابزارهای جدید و گاه تکنولوژی برای آفرینش هنری، بیان دیدگاه‌های اجتماعی هنرمندان، به کار بستن میراث فرهنگی و هنر اسلامی کشورهای زادگاه آنها (کاربرد فرم یا معنا و یا هر دو)، دارا بودن عناوین نو مطابق تحولات اجتماعی و اقتصادی دنیای امروز، سبب پیدایش هنری میان هنرمندان کشورهای مسلمان و یا با تبار اسلامی شده است که به دلیل پررنگ بودن رد پای هنر دوران اسلامی در آنها، بیشتر توسط غربیان، هنر اسلامی معاصر نام گرفته است.

کلیدواژه:

هنر اسلامی

معاصر

نمایشگاه‌ها

مقدمه

هنر اسلامی از بدو پیدایشش در قلمرو اسلامی تا به امروز تنوع و گسترش قابل توجهی داشته است. تعاریف متعددی از هنر اسلامی توسط مورخان هنر، هنرمندان و منتقدان ارائه شده است. طولانی بودن دوره خلافت اسلامی و حکمرانی مسلمانان بر جغرافیای وسیع - از هند تا اسپانیا - خود سبب تنوع، تغییر و تکمیل مداوم در هنر اسلامی شده است تا جایی که رسیدن به یک تعریف روشن و کامل از آن را دشوار و دست نیافتنی می‌سازد. در طول دوره‌های حکومت اسلامی، هر ابداع و ابتکاری چه در هنر و چه در صنعت اسلامی خوانده شده است. به طور مثال صنعت عطر سازی و تولید روغن‌های معطر چون تا پیش از دوره اسلامی به طور رسمی صنعتی نشده بودند، صنعتی اسلامی نامیده شده است.

در سرزمین‌های اسلامی، تقطیر گلاب و دیگر عطرها و روغن‌های خوشبوی گیاهان و گلها - اسانس‌های روغنی - به سرعت رشد یافت و به صورت یک صنعت واقعی درآمد. در تمدن‌های باستانی، و همچنین در تمدن‌های هم‌عصر اسلام، ما به چنین صنعتی بر نمی‌خوریم، و همین امر تاریخ نگاران را بر آن داشته است که این پدیده را صنعتی اساساً اسلامی بدانند که در عصر گسترش اسلام پا گرفته است (احمد یوسف، ۱۳۸۷: ۱۹۰ و ۱۹۱). در متون مختلف از برخی شاخصه‌های هنر اسلامی سخن به میان آورده شده است. اما هر یک از نویسندگان تنها به بخش‌هایی از شاخصه‌ها یا ویژگی‌های هنر اسلامی پرداخته‌اند.

• اصطلاح هنر اسلامی برویژگی‌های هنرمبنتی بر دین اسلام دلالت دارد، ولی لزوماً معرف تمامی پدیده‌های هنری مسلمانان نیست. هنر اسلامی، در این معنا، محصول تمدنی است که طی چندین قرن در قلمرو وسیع اسلام - از هند تا اسپانیا - شکوفا بود و سنت‌های هنری پایداری نیز به بار آورد (پاکباز، ۱۳۷۹: ۷۲۵).

• این نگاره‌های دل انگیز و نقوش پر مایه رنگین را در نهایت باید مدیون اسلام باشیم که فضایی را به وجود آورد که در آن، هنرمندان از مسائل دنیوی و امور واقع روی بگیرند و در سپهر رویایی و تخیلی خط و رنگ ناب سیر کنند. (گامبریچ، ۱۳۸۰: ۱۳۱)

• این هنر، همانند هنر بیزانس، چندان القا واقعیت نمی‌کند (گامبریچ، ۱۳۸۰: ۱۳۱).

• ذوق و قریحه هندسی که وجودش چنین قدرتمندانه در هنر اسلامی اثبات و تایید می‌شود، مستقیماً از صورت تأمل نظری که اسلام بدان عنایت و التفات دارد و «انتزاعی» است نه «اساطیری»، می‌تراود. و البته در نظام بصری، از رشته تصاویر هندسی منظم محاط در دایره، یا رشته تصاویر کثیرالسطوح منظم محاط در کره، رمز بهتری برای بیان غموض درونی احدیت - گذار از احدیت یا وحدت تقسیم ناپذیر و بسیط به «وحدت در کثرت» و یا به «کثرت در وحدت» - ابداء وجود ندارد (بورکهارت، ۱۳۹۶: ۱۳۷).

اسلام پژوهش‌های علمی و عقلی به ویژه ریاضیات را در دامن خود پروراند. به همین

سبب سر برآوردن هنری انتزاعی از دل منابع اغلب طبیعت گرای یونانی - رومی، که تزئینات معماری آن مبنای ریاضی داشته و یکی از دستاوردهای هنری بشر به شمار می آید، اتفاقی نبوده است (هارت، ۱۳۸۲: ۳۵۶).

از نظر اسلام هنر الهی (در قرآن خداوند «هنرمند» (مصور) است) پیش از هر چیز تجلی وحدت الهی در جمال و نظم عالم است. وحدت در هماهنگی و انسجام عالم کثرت و در نظم و توازن، انعکاس می یابد؛ جمال بالنفسه حاوی همه این جهات هست. استنتاج وحدت از جمال عالم، عین حکمت است. بدین جهت تفکر اسلامی میان هنر و حکمت ضرورتاً پیوندی می بیند. از دیدگاه مسلمانان هنر اساساً بر حکمت یا علم مبتنی است و علم چیزی جز ودیعه صورت بسته و بیان شده حکمت، نیست (بورکهارت، ۱۳۹۶: ۱۲).

با توجه به تعاریف متعدد از هنر اسلامی، رسیدن به یک تعریف واحد از این هنر میسر نمی باشد. در نتیجه می توان برخی ویژگی های هنرهای اسلامی را این چنین بر شمرد: هنر اسلامی هنری است که یگانگی خداوند را متذکر است (دلیل و گواهی بر وجود خدای یگانه) و در آن، وحدت در کثرت را می توان یافت. می تواند هنری مزین به آیات قرآنی و رنگ های بازتابنده نور برای نمود هم زمان صورت و معنی باشد. هنری است دارای معنا و مبتنی بر حکمت و علم، که ابزارهای ویژه ای را برای خود بر میگزیند که رفته رفته این ابزارها به اشتباه، به تنهایی خود نشانی از هنر اسلامی گشته اند. برخی از این ابزارها عبارتند از خط عربی، صراحت و دقت هندسی، تزئینات گیاهی، اسلیمی ها، وجود بارز عنصر خیال، انتزاعی بودن نقوش و طرح ها و دوری از بازنمایی و القای واقعیت کردن.

نمایشگاه های هنر اسلامی معاصر

اما در سال های اخیر، شاهد برپایی نمایشگاه هایی با عنوان هنر اسلامی معاصر هستیم. دست یافتن به تعریفی از هنر اسلامی معاصر امری دشوار می نماید. اما با این همه این بخش معاصر از هنر اسلامی همواره برای دانشجویان هنر به ویژه در کشورهای اسلامی قابل توجه و مهم می باشد. برای دریافتن ویژگی هایی از هنر اسلامی معاصر باید آثار به نمایش درآمده، نمایشگاه های اختصاصی، هنرمندان فعال در این عرصه، موزه ها و گالری هایی که این آثار را به نمایش می گذارند، به درستی مطالعه شوند تا شاید بتوان به درک بیشتری از این هنر معاصر اسلامی رسید. به این منظور در این مقاله تلاش شده است تا چهار نمایشگاه مهم و معتبر که اقدام به برپایی نمایشگاه هایی با نام هنر اسلامی معاصر نموده اند، معرفی و تعاریف ارائه داده شده و آثار به نمایش درآمده در آن ها مطالعه و مقایسه شوند. نمایشگاه های مورد مطالعه در این مقاله عبارتند از:

- نمایشگاه "هنرهای اسلامی، اکنون: هنر معاصر خاورمیانه"، موزه هنر لس آنجلس (لاکما)، دوره اول ۲۰۱۵
- نمایشگاه "هنرهای اسلامی، اکنون: هنر معاصر خاورمیانه"، موزه هنر لس آنجلس (لاکما)، دوره دوم ۲۰۱۶
- نمایشگاه "سفر طولانی و پریپیچ و خم در هنر معاصر و سنت اسلامی"، موزه هنر کتونه، ۲۰۱۸
- نمایشگاه "جهان های شگفت انگیز: هنر و اسلام در طول زمان و مکان" ۲۰۱۸

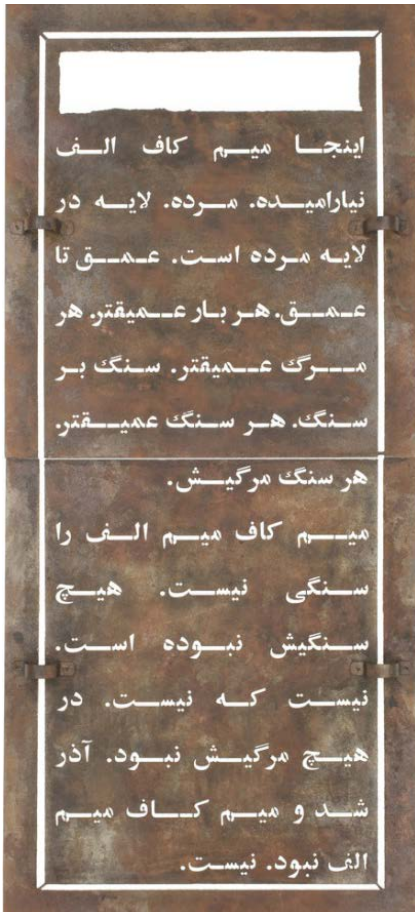
نمایشگاه "هنرهای اسلامی، اکنون: هنر معاصر خاورمیانه" (موزه هنر لس آنجلس (لاکما)، دوره اول ۲۰۱۵ و دوره دوم ۲۰۱۶

موزه هنری شهر لس آنجلس (لاکما) از ۱۰ سال پیش اقدام به تهیه و خریداری آثار هنرمندان معاصر خاورمیانه کرده است، در اولین بخش از نمایشگاه "هنرهای اسلامی، اکنون"، یکی از بزرگ‌ترین مجموعه‌های هنرمندان خاورمیانه را از تاریخ ۱ فوریه ۲۰۱۵ تا ۳ ژانویه ۲۰۱۶ به تماشای عموم گذاشت. دکتر "لیندا کاماروف"، کیوریتور (موزه دار) بخش اسلامی موزه‌ی لاکما می‌باشد. او نویسنده کتاب‌ها و مقالات متعددی در باره هنر اسلامی می‌باشد. در صفحه رسمی این موزه درباره این نمایشگاه چنین آمده است: "در سال‌های اخیر پارامترهای هنر اسلامی (به ویژه تعریف شده توسط موزه‌ها، گالری‌های هنری تجاری و مجموعه‌های خصوصی) گسترش یافته است که شامل آثار معاصر هنرمندانی از خاورمیانه یا باریشه‌هایی از آن‌جا (خاورمیانه) می‌شود. این هنرمندان ملهم از سنت‌های فرهنگی خود، با استفاده از تکنیک‌ها و ترکیب تصویر و ایده‌ها از دوره‌های پیشین، طراحی می‌کنند (خلق اثر می‌کنند). آن‌ها هنر اسلامی را بازتولید نمی‌کنند بلکه از آن برای هدف متفاوتی استفاده می‌کنند، به طوری که آن (هنر اسلامی) به وضوح به وسیله‌ای برای بیان شخصی، فارغ از محدودیت‌های حامیان و عملکرد تبدیل می‌شود.

لاکما^۱ به تازگی شروع به دست آوردن (یافتن) هنر معاصر خاورمیانه در قالب مجموعه اسلامی ما با اعتقاد بر این که عملکرد، قدرت و موفقیت نهایی و ارتباط مجموعه باید نه تنها بر پایه کاوش این هنر به عنوان وسیله‌ای برای بهتر درک کردن گذشته باشد. این مجموعه هم‌چنین می‌تواند به عنوان راهی برای ایجاد ارتباطات خلاقانه بین گذشته، حال و آینده بازدید شود".

در این نمایشگاه حدود ۲۵ اثر از هنرمندان از ایران و جهان عرب شامل:
شیرین نشاط (عکس) | عباس کوثری (عکس) | میترا تبریزیان (عکس)
بارید گلشیری (مجسمه) | سوزان هفونا، مصری تبار (عکس) | لالا اسایدی از
مراکش (عکس) | مونا هاتوم از لبنان (ویدئو) | حسن حجاج از مراکش (عکس) وفا
بیال از عراق (عکس) | یوسف نبیل از مصر (عکس) | ناصر السالم از عربستان (کار
نئون) و دیگران به نمایش درآمده بود.

با توجه به آثار به نمایش گذاشته شده، بیشتر آن‌ها آثار عکاسی می‌باشند و آثار دیگر با ابزارها و تکنیک‌های مدرن نظیر دوربین عکاسی و فیلمبرداری، چاپ و مونتاز، چراغ نئون، الفبای تاییپی تولید و خلق شده‌اند. در میان همه این آثار هویت جغرافیایی هنرمند (به ویژه خاورمیانه) منعکس می‌شود. چهره‌های خاورمیانه‌ای، پوشش‌های اسلامی، الفبای عربی، به تصویر کشیدن زندگی روزمره و روایت معاصر جوامع اسلامی، در این آثار بارها تکرار و دیده می‌شوند. بنابراین، عنوان "هنر معاصر خاورمیانه"، انتخابی هوشمندانه برای این نمایشگاه است. اما تنوع کم آثار هنری ارائه شده نمی‌تواند آن چنان که شایسته است هنر معاصر خاورمیانه را معرفی نماید. شاید عنوان "هنرهای تصویری معاصر خاورمیانه" برای این نمایشگاه مناسب‌تر می‌بود.

تصویر
سنگ قبر، بارید گلشیری، از ایران
نمایشگاه هنر اسلامی
اکنون: هنر معاصر خاورمیانه، دوره اول
منبع: ia800305.us.archive.org

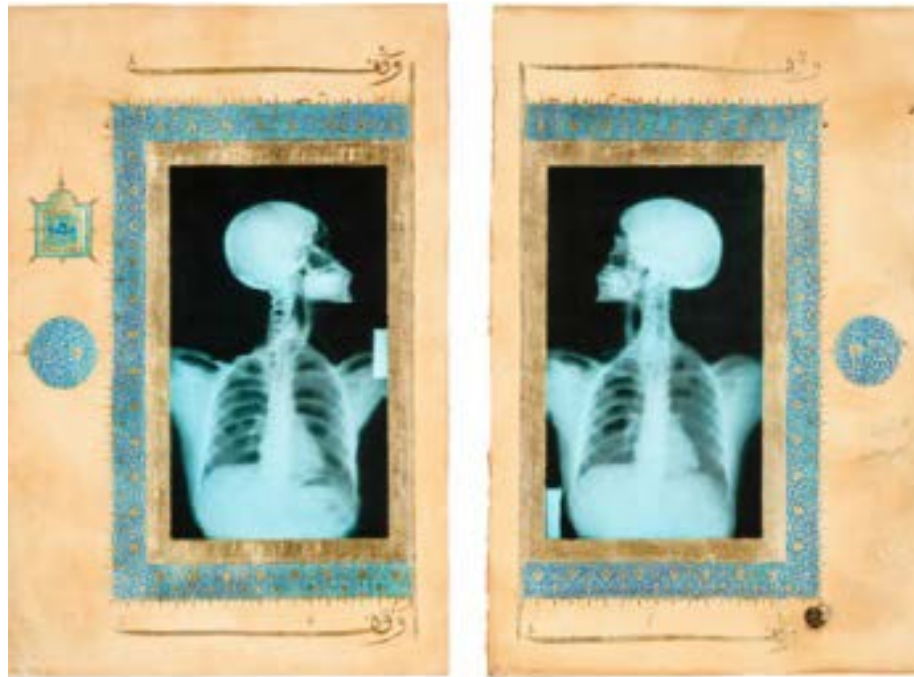

تصویر ۲

دراز کشیدن اودالیس، لالا اسیدی، ازمراکش نمایشگاه هنراسلامی
اکتون: هنر معاصر خاورمیانه، دوره اول
منبع: ia800305.us.archive.org

بخش دوم این نمایشگاه شامل ۳۱ اثر از هنرمندان ایران، جهان عرب، ترکیه، آذربایجان و آفریقای شمالی بود و در تاریخ ۲۴ ژانویه تا ۲۳ اکتبر ۲۰۱۶ به نمایش درآمد. هنرمندان منتخب در این نمایشگاه عبارت بودند از:

فریدون آو (چاپ) | • | شادی قدیریان (عکس) | • | نیوشا توکلیان (عکس) | • | شجاع آذری (ویدئو نقاشی، Time Based Media) | • | سیامک فیلی زاده (چاپ دیجیتال بر روی بوم) | • | عباس کوثری (عکس) | • | ناصر السالم از عربستان (مجسمه) | • | لولوا الحمود از عربستان (پرینت) | • | برهان دوغان جای از ترکیه (نقاشی) | • | حسن حجاج از مراکش (عکس و ویدئو، Time Based Media) | • | شربین گوئیرونیس از مصر (کلاژ) | • | احمد ماتراز عربستان (کلاژ و چاپ) | • | فائق احمد از آذربایجان (فرش) و دیگران .

تصویر ۳

بدون عنوان، احمد ماتراز عربستان
نمایشگاه هنراسلامی
اکتون: هنر معاصر خاورمیانه، دوره
منبع: ia800704.us.archive.org

در دومین دوره نمایشگاه "هنرهای اسلامی، اکتون" تنوع کشورهای اسلامی و آثار به نمایش درآمد بیشتر شده است. افزون بر آثار نقاشی، چاپ و عکاسی در این دوره آثار کلاژ، ویدئو نقاشی، بافته‌ها (فرش) را نیز می‌توان مشاهده کرد.

بیکره

دوفصل نامه، دانشکده هنر؛ دانشگاه شهید چمران اهواز
تطور هنر اسلامی در دوران معاصر
دوره هفتم شماره چهاردهم - پائیز و زمستان ۹۷
۶۰

دو تندیس نیز توسط خانم " کاماروف " از " کامران شریف " برای موزه هنر لس آنجلس خریداری شده است (collections.lacma.org). اما آثار منتخب در این دوره بیشتر به فرهنگ‌های کشورهای شرکت کننده مربوط می شوند. چاپ‌ها و تصاویری از رستم با روایتی امروزی، ویدئو نقاشی‌هایی از نگارگری ایران، ویدئو از مردمان مراکش و مجسمه‌های آقای شریف که حرم امام رضا (ع) انگیزه ای برای ساخت یکی از این اثرها بوده است.

تصویر ۴

رستم، سیامک فیلی زاده
نمایشگاه هنر اسلامی
اکنون: هنر معاصر خاورمیانه، دوره دوم
منبع: ia800704.us.archive.org

تصویر ۵

بدون عنوان، اثر کامران شریف
خریداری شده برای موزه هنر لس آنجلس (لاکما)
بخش هنر معاصر خاورمیانه
منبع: ia800704.us.archive.org

تصویر ۶

سری روزی که زن شدم، نیوشا توکلیان
نمایشگاه هنر اسلامی
اکنون: هنر معاصر خاورمیانه، دوره دوم
منبع: ia800704.us.archive.org

نمایشگاه "سفر طولانی و پریپیچ و خم در هنر معاصر و سنت اسلامی" موزه هنر کاتونه ۲۰۱۸

نمایشگاهی از هنر اسلامی با عنوان «سفر طولانی و پریپیچ و خم در هنر معاصر و سنت اسلامی»، در موزه هنر کاتونه در شهر نیویورک آمریکا از ۲۵ فوریه تا ۵ ژوئن ۲۰۱۸، برگزار شد. در کاتالوگ این نمایشگاه آمده است: خوش نویسی، معماری، نگارگری، منسوجات و الگوهای هندسی در تاریخ هنر اسلامی جایگاه ویژه‌ای دارند. حال آن‌که هیچ سخنی از هنر سفالگری و سرامیک به میان نرفته است. اما آن‌چه که در متن کاتالوگ اهمیت شایانی دارد، پرسش و پاسخ اساسی در باره اصطلاح هنر اسلامی و چرایی استفاده هنرمندان معاصر از این هنر (اسلامی) می‌باشد.

"این نمایشگاه به دنبال یافتن پاسخی به یک سوال اساسی است: در دوره پرشتاب تبادل جهانی بصری که تکنولوژی تأثیری قدرتمند بر روی فعالیت‌های هنری اعمال کرده است، چرا این هنرمندان به فرم‌هایی از صدها و یا حتی هزار سال پیش بازگشته‌اند؟ آیا صرفاً به این خاطر که این تاریخ هنر (اسلامی)، میراث آنهاست؟ این هنرمندان قسمت متمایزی از تاریخ هنر را انتخاب کرده‌اند که مانند لنزی از طریق آن تجربیات معاصر را می‌نگرند. با درگیر شدن با بازنمایی‌های گذشته، آنان می‌توانند نقطه تلاقی سنت‌های بصری و مصادیق دیگر با زندگی معاصر که تاریخ خود را پیش می‌برند، کشف می‌کنند."

تصویر ۷

سجاده‌ها، باصراخان، افغان/هندی/آمریکایی
فروش
نمایشگاه "سفر طولانی و پریپیچ و خم در هنر معاصر و سنت اسلامی"
موزه هنر کاتونه
منبع: www.katonahmuseum.org

این نمایشگاه نشان می‌دهد که چگونه فرم‌های هنری مانند نگارگری، الگوهای هندسی، معماری، منسوجات و خوش نویسی، به هنرمندان وازگان خوانایی را عرضه می‌کنند که با آن می‌توانند ارتباط میان گذشته و حال را تجزیه کنند" (کاتالوگ نمایشگاه، ۲۰۱۸: ۱). (www.katonahmuseum.org). در این بخش، دلیل انتخاب هنر اسلامی توسط هنرمندان مسلمان و یا مسلمان تبار برای آفرینش هنری به پرسش گذاشته شده است. اما پاسخ‌های کاملی به این سوال داده نشده است. در بخش بعدی، بحث بر سر معنای اصطلاح "هنر اسلامی" است، با بیان این نکته که اصطلاح "اسلامی" که به هنر اعمال می‌شود، برچسب کاملی نیست. سیر تاریخ هنر هیلبرون موزه هنر متروپولیتن، هنر

اسلامی را اینگونه توصیف می‌کند :

هنری که به طور اخص برای خدمت به ایمان مسلمانان آفریده شده است. مانند هنر و معماری که در طول تاریخ در سرزمین‌های تحت حکمرانی مسلمانان تولید شده‌اند، برای کارفرمایان مسلمان تولید شده‌اند یا به وسیله هنرمندان مسلمان خلق شده‌اند (Metropolitan Museum of Art, 2000).

تعاریف این برجسب (اسلامی) احتمالاً شامل دامنه وسیعی از زمان، مکان و کاربرد، سقوط مجموعه‌ای متنوع از رسانه‌های تاریخی، ژانرها و موضوعات به یک اصطلاح محدود، می‌شود. زین پس، مجموعه‌ای از فرم‌های هنری مانند خوش‌نویسی، نگارگری و معماری مساجد در میان دیگران (سایر هنرها)، اغلب به عنوان یک نشانه تاریخی شناخته می‌شوند (Wiley-Blackwell, 2017). با این حال یک نگاه انتقادی تر آشکار می‌کند که هنر اسلامی، یک مجموعه منحصر به فرد و یک پارچه نیست. بلکه پیچیدگی‌هایی از فرم‌ها هست که به دلیل حرکت در طول زمان و مکان، مدام در حال تغییرند (arthistoriography). (files.wordpress.com).

ناقص بودن اصطلاح هنر اسلامی، متناقض است : در یک زمان بسیار بزرگ و بسیار کوچک، بیش از حد مبهم و بسیار خاص است. این تناقض، اصطلاح (هنر اسلامی) را برای توصیف در گفتگوهای پیرامون هنر معاصر، دقیق نمی‌داند. برخلاف "هنر اسلامی"، اصطلاح " سنت بصری اسلامی" ؛ که در این نمایشگاه استفاده شده است، معنای مناسب‌تری را پیشنهاد می‌دهد.

سنت بصری یک واژگان مشترک هنری را به رسمیت می‌شناسد : فرم‌ها می‌توانند منتقل شوند و به نسل‌های بعدی به ارث برسند. در این سنت بصری، که در قید حیات هست، هنرمندان می‌توانند آن را در آغوش بکشند، انکار کنند، براندازند، با آن دست و پنجه نرم کنند به‌عنوان ابزاری قدرتمند برای به‌کاربردن در زندگی معاصر. (همان: ۱ و ۲). از آنجا که بسیاری از آثار هنری معاصر این دسته از هنرمندان (هنرمندان مسلمان و یا مسلمان تبار)، الزاماً بیانگر مبانی توحیدی و اعتقادی اسلامی نیستند و تنها از میراث گران‌بهای تصویری هنر اسلامی بهره و الهام گرفته‌اند، پیشنهاد این نمایشگاه مبنی بر استفاده از اصطلاح "سنت بصری اسلامی" به جای "هنر اسلامی" جای تأمل دارد. در این نمایشگاه ۳۸ اثر از آثار ۳۰ هنرمند معاصر در اشکال مختلف هنری از جمله خوش‌نویسی اسلامی (نقاشی خط)، نقاشی مینیاتور، الگوسازی هندسی، منسوجات و فرش، انواع عکس و چاپ، چیدمان، ویدئوآرت، کلاژ و معماری به نمایش گذاشته شدند.

گروه مختلفی از هنرمندان اسلامی از خاورمیانه و جنوب آسیا در این نمایشگاه متفاوت، گردهم آمده بودند که آثار هنریشان مسائل مذهبی، سیاسی و اجتماعی مرتبط با دنیای اسلام، کشور و هویت آنان (هنرمندان) را با به‌کارگیری شیوه‌ها و تکنیک‌های مختلف هنری قدیمی و جدید به نمایش گذاشت. نکته قابل توجه این است که آثار هنرمندانی برای این نمایشگاه انتخاب شده‌اند که اغلب دو تابعیتی بوده و در کشور دیگری غیر از زادگاهشان زندگی می‌کردند. انتخاب هنرمندان دو تابعیتی مسلمان برای ارائه آثار هنر اسلامی معاصر، روش مناسبی برای معرفی و نمایش این هنر نمی‌باشد. چراکه این چنین به ذهن خطور می‌کند که آن دسته از هنرمندان مسلمان و یا از کشورهای اسلامی که در

تصویر ۸

مجموعه من راز او هستم، شیرین نشاط ایرانی /
آمریکایی، چاپ
نمایشگاه "سفر طولانی و برپیچ و خم در هنر معاصر و
سنت اسلامی
موزه هنر کاتونه

منبع: www.katonahmuseum.org

غرب زیسته و تا حدودی با فرهنگ غربی سازگار شده اند با اضافه کردن هنر اسلامی به عنوان میراث فرهنگی و هنری خود به آثارشان، به بیانی معاصر رسیده‌اند که می‌توان آن را هنر اسلامی معاصر نامید.

بیشتر آثار با ابزارهای جدید مانند دستگاه‌های چاپ دیجیتال، برنامه‌های کامپیوتری و گرافیکی، دوربین‌های فیلمبرداری و عکاسی (ویدئو آرت) و با مدیاهای جدید خلق شده و یا با ابزارهای سنتی اما با بیان و موضوعاتی کاملاً امروزی و مدرن.

هنرمندان ایرانی منتخب کاتونه:

نازگل انصاری نیا (کلاژ) | • | فریدون آو (میکس مدیا) | • | شادی قدیریان (چاپ دیجیتال) از ایران | • | شیوا احمدی (رنگ روغن روی استیل) | • | افروز عمیقی (حجم، سه اثر) | • | شجاع آذری (ویدئو پرتره) | • | آلا ابتکار (نقاشی) | • | منیر فرمانفرمایان (نقاشی روی شیشه و آینه روی کاغذ) | • | بابک گلگار (چاپ) | • | هدیه شافی (جوهر و آکرلیک روی کاغذ) | • | شیرین نشاط (چاپ) | • | کوروش والانژاد (بازی ویدئویی) | • | پوران جینچی (خودکار و رشته‌های مس روی کاغذ) ایرانی / آمریکایی | • | شیرازه هوشیاری (رنگ سیاه آکواسریل، مداد سفید و جوهر بر روی بوم) ایرانی / بریتانیایی | • | فائق احمد (فرش دستباف پشمی) از آذربایجان | • | جردن ناصر (دوخته‌های دستی پنبه‌ای روی بوم، سه اثر) فلسطینی / آمریکایی | • | خادم علی (فرش کوچک دستباف پشمی) افغان / استرالیایی باصرا خان (سه قالیچه جانماز ابریشمی) افغان / هندی / آمریکایی | • | نورعلی چگانی (دیوار آجری و آبرنگ، دو اثر) از پاکستان | • | آنیلا قیوم آقا (میکس مدیا روی کاغذ) عمران قورشلی (چاپ دیجیتال با نقاشی دستی) | • | شاه ضیا سکندر و ایاد اختر (پرتره هنرمندان با تکنیک اتچینگ) پاکستانی / آمریکایی معرفی شده اند.

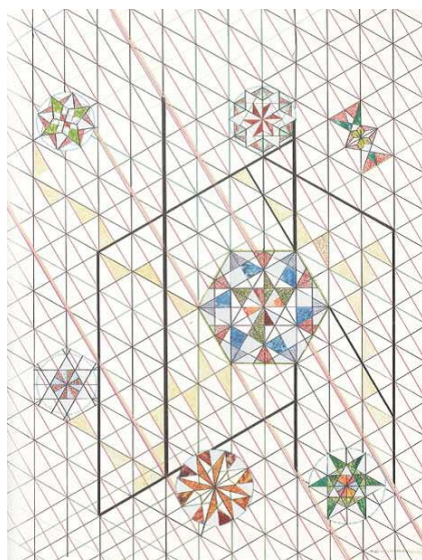
حسن مسعودی (جوهر و پیگمنت روی کاغذ / نقاشی خط، سه اثر) از عراق | • | هیو خرامان (نقاشی روی چوب و هشت ضلعی‌های متحرک) عراقی / آمریکایی | • | عمار العطار (چاپ) از امارات | • | ناصر السالم (مجسمه با سنگ مصنوعی کورین) از عربستان سعودی سوزان هفونا (جوهر روی چوب، دو اثر) مصری / آلمانی | • | قدا عامر (دوخته‌های دستی پنبه‌ای روی بوم) مصری / آمریکایی از دیگر هنرمندان این نمایشگاه بودند.

کیوریتور مهمان این نمایشگاه خانم " الیزابت روک لیدج "، کیوریتور موزه هنرهای معاصر سن دیگو، فارغ التحصیل رشته تاریخ هنر از کالج ویلیام می باشد. " کیتلین موناچینو " (دستیار تحقیق) و " الگا دکالو " (دستیار)، نیز در این نمایشگاه با خانم " روک لیدج " همکاری کرده اند. " الیزابت روکلیج "، درباره این نمایشگاه گفته است: حال ما با گذشته شکل گرفته است. و این هنرمندان همگی با تبار خاورمیانه و جنوب آسیا در حال پیدا کردن سنت‌های خاصی هستند. وی در ادامه افزود: ابزار قدرت مندی که کاملاً نگاه تازه‌ای به زندگی روزمره می‌بخشند. مسائلی مانند دین، ایده‌های هویت، تبار، جنسیت، درگیری‌های خشونت آمیز. چیزهایی که خودشان وزن باور نکردنی تاریخ را پشت سرشان دارند. این رویداد جهانی برای موزه کاتونه قابل اهمیت می‌باشد چرا که تقریباً با گذشت ۴۰ سال برای نخستین بار یک نمایشگاه آثار هنر اسلامی را به نمایش گذاشته است.

تصویر ۹

بدون عنوان، حسن مسعودی، از عراق
جوهر و پیگمنت روی کاغذ / نقاشی خط
نمایشگاه "سفر طولانی و پریپیچ و خم در هنر معاصر و سنت اسلامی
موزه هنر کاتونه
منبع: www.katonahmuseum.org

تصویر ۱۰

بدون عنوان، منیر فرمانفرمایان
ایرانی / آمریکایی، کلاژ آینه
نمایشگاه "سفر طولانی و پریپیچ و خم در هنر معاصر و سنت اسلامی
موزه هنر کاتونه
منبع: www.katonahmuseum.org

نمایشگاه "جهان‌های شگفت‌انگیز: هنر و اسلام در طول زمان و مکان" موزه نیوآرک ۲۰۱۸

نمایشگاه "جهان‌های شگفت‌انگیز: هنر و اسلام در طول زمان و مکان"، بیش از ۱۰۰ اثر هنری برجسته از مجموعه‌های خارق‌العاده موزه نیوآرک را از ۱۴ سپتامبر تا ۲ دسامبر ۲۰۱۸ به نمایش گذاشت، که تاریخ طولانی، جغرافیای وسیع و تنوع حیرت‌انگیز آثار هنری جهان اسلام را به مخاطبین معرفی می‌کرد.

بنابر اعلان صفحه رسمی موزه نیوآرک، دو فاکتور سبب برجسته بودن این نمایشگاه است: اولی، گنجاندن آثاری از جنوب شرقی آسیا، شرق و غرب آفریقا مناطقی که در بسیاری از نمایشگاه‌های هنر اسلامی نادیده گرفته شده بود و دومی، نمایش آثار مدرن و معاصر اسلامی در کنار آثار تاریخی. طیف وسیعی از آثار هنری اسلامی از قرن ۹ میلادی تا سال ۲۰۱۶ به نمایش درآمده که همه رسانه‌ها، از فرش‌ها تا لباس و جواهرات، سرامیک‌ها، شیشه، فلز، نقاشی‌ها، چاپ‌ها، خوش‌نویسی و آثار عکاسی را شامل می‌شد. هم‌چنین، معرفی میراث فرهنگی ناملموس مسلمانان در کنار آثار هنری آن‌ها، از ویژگی‌های برجسته این نمایشگاه می‌باشد. دکتر "کاترین آن پاول" (کیوریتور هنر آسیا)، و "کیمبرلی گانت" (کیوریتور هنر آفریقا)، کیوریتورهای این نمایشگاه بودند. در مقدمه، برگزارکنندگان این نمایشگاه، آثار هنر اسلامی را متعلق به کشورهای اسلامی نمی‌دانند. بلکه علاوه بر کشورهای مسلمان، از کشورهای آلمان، آمریکا، فرانسه، چین، هلند، نیجریه و اسپانیا (کشورهایی با جمعیت قابل توجه از مسلمانان) نیز نام می‌برند.

و در پنج بخش اینترناسیونالیسم، قرآن و خوش‌نویسی و کتاب‌های هنری، مهمان‌نوازی: روزه، ضیافت و سرگرمی، معماری و زیبایی جسمانی: لباس، مد و دین به ارائه آثار هنری خواهد پرداخت.

نمایشگاه با معرفی اصول پنج‌گانه دین اسلام (شهادت به یگانگی خداوند و پیامبر بودن حضرت محمد (ص)، نماز، زکات، روزه و حج) از زاویه هنری آغاز می‌شود. در این بخش هر ۵ رکن اسلام معرفی و توضیح داده شده و آثار هنری مربوط به آن‌ها به نمایش گذاشته شده بود. به طور مثال برای معرفی رکن نماز، پس از توضیح نمازهای پنج‌گانه و رسومات مربوط به آن (وضو گرفتن، در جای پاک نماز گزاردن) سجاده‌های بافته شده را معرفی می‌نماید. نقوش و معنای آن‌ها نیز درج شده است: استفاده از نقوش گیاهی و درخت زندگی، رودهای جاری در بهشت، محراب و معنی رنگ‌های نمادین به درستی توضیح داده شده است. هم‌چنین قبله نماهای مختلفی با توضیح کاربرد آن‌ها برای نمازگزاران، نیز به نمایش گذاشته شده بود. برای توضیح رکن زکات، با معرفی فرهنگ صدقه دادن میان مسلمانان، تعدادی از کسکول‌های دراویش به نمایش درآمده بودند. رکن روزه در ایام ماه مبارک رمضان با نمایش ظروفی از مراکش به نام "جوبانا" به همراه معرفی غذای سنتی "حریرا" که مختص این ماه است، به نمایش درآمده است. در بخش حج، کلاه‌هایی از مردم جزیره‌ای در سوماترای اندونزی به نام "سونگ کوک" به نمایش درآمده بودند با این توضیح که کلاه‌های سفید برای حاجیان به کار می‌روند. بدین ترتیب، هنرهای پدید آمده مرتبط با ارکان اسلام، به درستی به مخاطبین معرفی می‌شوند که خود ابتکار مهمی در امر برپایی نمایشگاه‌ها و انتقال درست اطلاعات به مخاطبین می‌باشد.

در ادامه این نمایشگاه در پنج بخش به نمایش ابعاد مختلف دین، فرهنگ و زندگی مسلمانان سراسر جهان در طول قرن‌ها، می‌پردازد:

- نوشته‌ها و کتیبه‌های برازنده: نوشتن به عنوان هنر
- بین‌المللی بودن: اکنون و آینده
- مهمان‌نوازی: روزه، جشن و سرگرمی
- معماری و تعلقات آن
- زیبایی موقر: لباس، مد و ایمان

نوشته‌ها و کتیبه‌های برازنده: نوشتن به عنوان هنر

در این بخش با معرفی زبان و الفبای عربی به عنوان زبان اسلامی، انواع خطوط مانند کوفی، نستعلیق و نسخ نام برده شده و بیان می‌شود که علاوه بر زبان عربی، زبان‌های فارسی، ترکی و اردو نیز در آثار خوش‌نویسی هنر اسلامی به کار برده می‌شوند. در هنر اسلامی علاوه بر قرآن‌ها و احادیث، اشعار، ضرب‌المثل‌ها و ادعیه برای خیرخواهی در زندگی و آخرت نیز خوش‌نویسی و تزئین می‌شوند. از دیگر موارد قابل توجه، معرفی خوش‌نویسی‌های معاصر در هنر اسلامی است. مسلمانان علاوه بر خوش‌نویسی بر روی کاغذ و پوست، از آن برای تزئین اشیاء، پارچه‌ها و لباس‌ها، فرش‌ها، سفال‌ها، فلزات و لوح‌های دعا همواره استفاده می‌کنند. قرآن‌های نفیس، کتاب‌های ادبی و تاریخی، شاهنامه‌ها، قطعات خوش‌نویسی، لباس‌های مزین به خوش‌نویسی مانند "ریگا" و "آگادا" که هنوز هم در نیجریه پوشیده می‌شوند، کسکول‌ها و اسلحه‌های مزین به اشعار و دعا در این بخش به نمایش گذاشته شده بودند.

بین‌المللی بودن: اکنون و آینده

در بخش اینترناسیونالیسم نیز تاریخ طولانی روابط بین‌المللی جهان اسلام، نقش مهم زبان رسمی عربی و حج در توسعه روابط بین‌المللی معرفی می‌شوند. سفر حج علاوه بر تأثیرات معنوی بر زندگی مسلمانان، سبب ایجاد یک بازار بین‌المللی نیز شده بود. تجارت میان مسلمانان از چین و هند تا آفریقا و اروپا نه تنها سبب انتقال گسترده کالاها شده بلکه سبب ایجاد یک سبک بصری مشترک جهانی نیز شده بود. از قرن ۸ تا ۱۸ میلادی کنترل بیشتر مسیرهای تجارت بین‌المللی در دست مسلمانان بوده است (کاتالوگ نمایشگاه جهان‌های شگفت‌انگیز: هنر و اسلام در گذر زمان و مکان، ۲۰۱۸: ۳۵).

در این بخش برخی آثار هنری به عنوان اسنادی برای تجارت بین‌المللی مسلمانان با سایر نقاط جهان و تأثیرپذیری متقابل آن‌ها، معرفی و به نمایش گذاشته می‌شوند. به طور مثال تجارت گسترده امویان و عباسیان با سلسله تانگ در چین از طریق راه ابریشم، سبب گشت تا چینی‌ها، فرم‌های فلزات مناطق تحت حکومت مسلمانان را بر روی سرامیک‌های خود کپی نمایند. (ظهور لعاب‌های سه رنگ). از قرن ۱۴ تا ۱۸ میلادی واردات کبالت از خاورمیانه سبب ظهور چینی‌های آبی و سفید رنگ در چین شد که با صادرات آن‌ها در زمان صفویان، ایرانیان نیز شروع به تولید این رنگ از سرامیک‌ها اما با نقش‌مایه‌ها و موتیوهای خود نمودند. بدین ترتیب چینی‌های آبی و سفید تبدیل به کالاهایی جهانی می‌شوند که

نه تنها در کره، ژاپن و ویتنام از آن‌ها تقلید و نمونه‌سازی کردند بلکه در ایران، ترکیه، هلند، انگلستان و آمریکا نیز تقلید و تولید می‌شوند. از قرن ۱۷ تا ۲۱ میلادی تجارت بین‌المللی منسوجات رواج داشته است. تجارت پارچه‌های فاخر اندونزیایی با نام "باتیک"، مورد توجه هلندی‌ها قرار گرفته و بعدها با این تکنیک اما با نقوش و موتیف‌های هلندی تولید می‌شوند (همان: ۴۴)

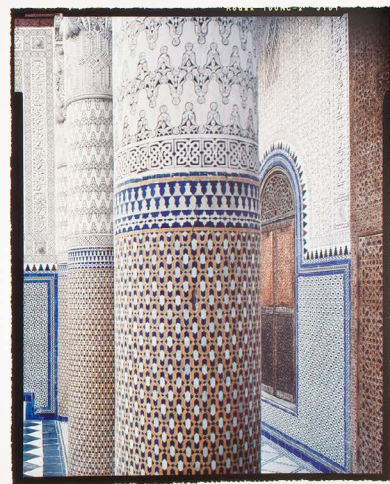
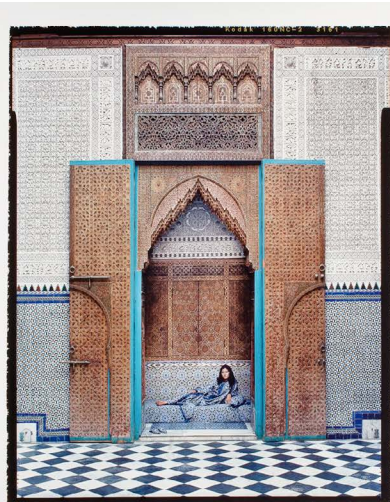
مهمان‌نوازی: روزه، جشن و سرگرمی

مهمان‌نوازی در جهان اسلام مورد تاکید قرار می‌گیرد. از آن به عنوان یک رابطه دو طرفه میان مهمان و میزبان از یک سو و خداوند از سوی دیگر نام برده می‌شود. در ماه مبارک رمضان مسلمانان مهمان‌نوازی خداوند هستند.

روزه به عنوان یکی از ارکان دین اسلام، ماه مبارک رمضان، هنگام سحر و مراسم افطار و عید فطر فرهنگ روزه داری مسلمانان را تشکیل می‌دهند. در این بخش اشیاء، ظروفی که در این ماه بیشتر مورد کاربرد می‌باشند به نمایش درآمده‌اند. انواع آفتابه لگن‌های نقره‌ای، گلاب پاش‌ها و ظروف سرامیکی بسیار زیبا و درخشان برای پذیرایی از مهمانان مانند انواع "بیدری" ها در هند، سفال "کوباچی" در ایران، "رقا" در سوریه و "فوستات" در مصر، قهوه جوش‌ها و قهوه خوری‌های نقره‌الجزایر به نمایش گذاشته شده است. همچنین معرفی و نمایش برخی سازهای موسیقی و بازی‌ها نیز در این بخش قابل توجه می‌باشد.

معماری و تعلقات آن

معماری اسلامی از مهم‌ترین آثار هنر اسلامی می‌باشد که در بیشتر نمایشگاه‌ها بخش وسیعی را به خود اختصاص می‌دهد. این هنر به همراه متعلقاتش خود می‌تواند عنوان مناسبی برای برپایی یک نمایشگاه باشد. در نمایشگاه جهان‌های شگفت‌انگیز: هنر و اسلام در گذر زمان و مکان، انواع فرش‌ها و سجاده‌ها، کاشی‌ها، محراب‌ها، منبر و حتی عکس‌هایی از زوایای مختلف برخی مساجد مهم دنیا به نمایش درآمده‌اند. نمایش آثاری از هنر اسلامی معاصر در این بخش شامل عکاسی، مجسمه و چیدمان به چشم می‌خوردند.

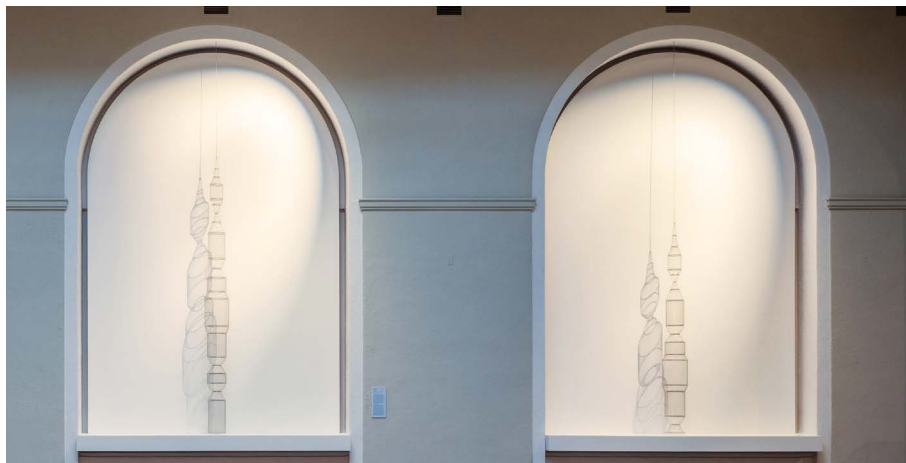
تصویر ۱۱

حرم، لیلا اسیدی از مراکش
عکاسی از معماری

نمایشگاه "جهان‌های شگفت‌انگیز: هنر و اسلام در
طول زمان و مکان"
موزه نیومارک

منبع: www.newarkmuseum.org

به طور مثال آثاری از خانم " افروز عمیقی " عبارت از مجسمه های مفتولی شبیه به مناره مساجد که از جایگاه های ویژه ای برای تولید سایه نصب و آویزان شده بودند. " این تغییرات عمدی سایه ها نشان می دهد آن چیزهایی که جامد و ابدی به نظر می رسند، در واقعیت شکستنی و موقتی هستند. " (همان :۸۰)

تصویر ۱۱

حرم، لیلا اسیدی از مراکش
عکاسی از معماری
نمایشگاه "جهان های شگفت انگیز: هنر و اسلام در
طول زمان و مکان"
موزه نیومارک
منبع: www.newarkmuseum.org

زیبایی موقر: لباس، مد و ایمان

سادگی در پوشش در اسلام توصیه شده است. در این بخش به لباس حاجیان (لباس احرام) اشاره شده که شامل دو تکه پارچه سفید مستطیلی می باشد. این پوشش برای تاکید بر برابری مسلمانان می باشد. اما در هنر اسلامی، لباس های فاخر و پر زرق و برق، مزین به انواه جواهرات و فلزات گران بها نیز وجود داشته که معرف طبقه اجتماعی اشخاص بوده است. انواع جواهرات هم برای مردان و هم برای زنان، انواع پارچه های نفیس از ابریشم، کتان و پشم، مزین با موتیف هایی چون دست فاطمه (س)، ستاره های شش و هشت پر، هلال ماه، گل های انتزاعی و بوته جقه ها در بخش مد معرفی شده که نمونه های فاخر هنر اسلامی می باشند.

تصویر ۱۳

بدون عنوان، اثر سیدو کئیتا از مالی
عکاسی پرتره
نمایشگاه "جهان های شگفت انگیز: هنر و اسلام در
طول زمان و مکان"
موزه نیومارک
منبع: www.newarkmuseum.org

تصویر ۱۴

دابل پرتره امپراطور مغول شاه جهان و همسرش
ممتاز، قرن ۱۶ و ۱۷ میلادی
نمایشگاه "جهان های شگفت انگیز: هنر و اسلام در
طول زمان و مکان"
موزه نیومارک
منبع: www.newarkmuseum.org

علاوه بر این، جهان های شگفت انگیز، لباس های سنتی اقوام مختلف در آفریقا، آسیا و سراسر قلمرو اسلامی به نمایش می گذارد

جدول ۱. اطلاعات نمایشگاه‌های مورد مطالعه

عنوان نمایشگاه	سازمان و کشور برگزارکننده	Curator	تاریخ برگزاری	تعداد آثار به نمایش درآمده	تعداد هنرمندان شرکت کننده	انواع و تعداد آثار به نمایش درآمده
هنرهای اسلامی، اکنون: هنر معاصر خاورمیانه	موزه هنری شهر لس آنجلس (لاکما) ایالات متحده لس آنجلس	لیندا کوماروف	۲۰۱۵	۲۵	بیش از ۱۱	نقاشی، عکاسی، میکس مدیا و مجسمه، فرش، چاپ و کلاژ، ویدئو نقاشی
هنرهای اسلامی، اکنون: هنر معاصر خاورمیانه	موزه هنری شهر لس آنجلس (لاکما) ایالات متحده لس آنجلس	لیندا کوماروف	۲۰۱۶	۳۱	بیش از ۱۴	نقاشی، عکاسی، میکس مدیا و مجسمه، فرش، چاپ و کلاژ، ویدئو نقاشی
جهان‌های شگفت انگیز: هنر و اسلام در گذر زمان و مکان	موزه نیوآرک ایالات متحده نیوجرسی	کاترین آن پاول و کیمبرلی گانت	۲۰۱۸	بیش از ۱۰۰	-----	اینترناسیونالیزم، قرآن، خوشنویس، کتابهای هنری، میراث فرهنگی ناملموس (مهمان نوازی، فرهنگ روزه داری، ضیافت و سرگرمی)، معماری مد و فشن
سفر طولانی و پریپیچ و خم در هنر معاصر و سنت اسلامی	موزه هنر کتونه ایالات متحده نیویورک	الیزابت روک لیدج و کیتلین موناچینو (دستیار تحقیق) والگا دکالو (دستیار)	۲۰۱۸	۳۸	۳۰	نقاشی، عکاسی، میکس مدیا و مجسمه، فرش، انواع دوخته‌های دستی، چاپ و کلاژ، ویدئو نقاشی

نتیجه

با مطالعه تعاریف و آثار به نمایش درآمده در این چهار نمایشگاه، می‌توان به این نتیجه رسید که هنر معاصر در کشورهای اسلامی، در آثار هنرمندان مسلمان و به ویژه خاورمیانه دارای رد پیرنگی از هنر اسلامی است. انتخاب‌های آگاهانه و ناآگاهانه و الهام این هنرمندان از میراث هنری کشورهای زادگاه و یا مبدا خود، که همگی هنر اسلامی نام گرفته‌اند، سبب پیدایش هنری نو شده است که برای معرفی و طبقه بندی شدن هر چه بهتر، هنر اسلامی معاصر نام گرفته‌اند. این در حالیست که بسیاری از مورخان تاریخ هنر و هنر پژوهان هنوز بر سر تعریفی از هنر اسلامی به توافق نرسیده‌اند. حال آنکه با اضافه شدن صفت معاصر بر این هنر، رسیدن به تعریفی نو دشوارتر می‌شود. شاید برای تغییر نام هنر اسلامی زمان مناسبی نباشد، چرا که این هنر در طول زمان پرفراز و نشیب خود همواره با این نام معرفی و شناسایی شده است. بنابراین ایجاد تغییر در نام این هنر، اثر سودمند و قابل توجهی دیگر نخواهد داشت. اما برای هنر معاصر می‌توان گام‌هایی برداشت. برای معرفی هنر معاصر کشورهای مسلمان یا هنرمندان مسلمان نیازی به کاربرد هنر اسلامی نیست بلکه می‌توان هنر معاصر ملهم از هنر اسلامی را جایگزین آن کرد. یا با نام‌گذاری عناوینی چون ریشه‌های هنر اسلامی در اکنون به نتیجه و تعریفی شفاف‌تر رسید. برای نمونه نمایشگاه "هنرهای اسلامی، اکنون: هنر معاصر خاورمیانه" عنوانی قابل درک تر و نزدیک‌تر به معنی خود می‌باشد. اما انتخاب آثاری که فقط با ابزارهای جدید و مدرن آفریده شده‌اند، نمی‌تواند معرف هنر معاصر کشور یا هنرمندی باشد. مفاهیم نو و معاصر نیز می‌توانند با ابزارها و تکنیک‌های قدیمی و گاه سنتی بیان شوند. این برخورد و انتخابی ساده و گاه سطحی از هنر معاصر است. نمایشگاهی که بیشتر آثار آن عکس و چاپ می‌باشد بدون لحاظ شدن واژه‌های عکاسی یا تصویری در عنوان نمایشگاه، به یک باره هنر اسلامی معاصر نامیده شده‌اند. از سوی دیگر، دادن عناوین کلی و مبهم این‌چنینی سبب کم رنگ‌تر شدن هویت اصلی هنرمند و تفکرات و پیام‌های او می‌گردد. و یا در نمایشگاه کاتونه، بیشتر آثار هنرمندان چند تابعیتی به عنوان هنر اسلامی معاصر انتخاب و به نمایش گذاشته شده است. چه بسا بسیاری از این هنرمندان به دلیل مسلمان بودن، الزاماً هنری اسلامی نیافریده و یا اصلاً مایل به این کار نبوده‌اند. پیشنهاد نمایشگاه کاتونه برای استفاده از "سنت بصری اسلامی" به جای "هنر اسلامی" تا حدودی تعریفی روشن‌تر را ارائه می‌نماید. اما این عنوان برای آثاری که حاوی معانی اسلامی هستند، نمی‌تواند موثر باشد. در پایان باید به این نکته توجه کرد که صرف نظر از تبلیغات و بازاریابی در عالم هنر، تحلیل درست آثار هنرمندان می‌تواند برای نام‌گذاری نمایشگاه‌ها راه حلی درست‌تر و کاربردی‌تر باشد.

منابع

- بورکهارت، تیتوس (۱۳۸۳). ارزش‌های جاودان در هنر اسلامی. ترجمه انشالله رحمتی تهران: هنر و معنویت.
- بورکهارت، تیتوس (۱۳۹۶). هنر مقدس (اصول و روشها). ترجمه جلال ستاری. تهران: سروش.
- پاکباز، رویین (۱۳۷۹). دایره المعارف هنر (نقاشی، بیکره سازی و هنر گرافیک) تهران: فرهنگ معاصر.
- حسن، احمد یوسف؛ ر. هیل، دانالد (۱۳۷۵). تاریخ مصور تکنولوژی اسلامی. ترجمه ناصر موفقیان. تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- گامبریچ، ارنست هانس (۱۳۸۰). تاریخ هنر. ترجمه علی رامین. تهران: نشرنی.
- هارت، فردریک (۱۳۸۲). سی و دو هزار سال هنر: تاریخ هنر، نقاشی، بیکر تراشی، معماری، مترجمان موسی اکرمی و همکاران. تهران: نشر بیکان.
- <https://collections.lacma.org/node/1788588>
- <https://collections.lacma.org/node/2117391>
- <https://www.isna.ir/news/91091708865>
- <http://www.katonahmuseum.org/exhibitions/archive/>
- <http://www.lacma.org/art/exhibition/islamic-art-now-contemporary-art-middle-east>
- <https://www.newarkmuseum.org/wondrous-worlds-traveling>
- <https://hyperallergic.com/428783/long-winding-journeys-contemporary-art-and-the-islamic-tradition-at-the-katonah-museum-of-art/>
- Department of Islamic Art, "The Nature of Islamic Art" in Heilbrunn Timeline of Art History (New York: The Metropolitan Museum of Art, 2000-). accessed December 5, 2016.
- the Metropolitan Opera House in New York City.
- Department of Islamic Art. Metropolitan Museum of Art, "Islamic Art" accessed December 5, 2016.
- <https://arthistoriography.files.wordpress.com/201205//shalem.pdf>.